

Knack

De vergeten crisis van 2009

DOOR INGRID VAN
DAELE 30-12-2009

Pag. 78

De honger in de wereld is dit jaar alweer toegenomen, maar de wereldleiders laten het niet aan hun hart komen. Toch zullen ze er niet omheen kunnen: tegen 2050 zal de wereld negen miljard monden tellen die gevoed moeten worden. De bedrijven uit de voedselsector lijken zich veel beter bewust van het probleem en zullen er ook hun voordeel mee doen. Cargill, een van 's werelds grootste voedselverwerkers, zet uiteen hoe het de crisis tegemoet ziet.

2009 was een rampjaar voor de honger in de wereld. De voedselcrisis, met zijn gigantische prijsspieken, stuurde het jaar voordien al 915 miljoen mensen met honger naar bed, in 2009 waren nog eens 100 miljoen mensen extra ondervoed. De honger in de wereld heeft daarmee de kaap van één miljard ondervoede mensen overschreden. En helaas zal daar niet gauw verandering in komen.

Wetenschappers voorspellen dat de wereld tegen 2050 negen miljard mensen zal tellen. Tegen die tijd zou ook de vraag naar voedsel gigantisch toenemen: met 70 tot 100 procent, een verdubbeling, zeg maar. Landbouweconomen zitten met de handen in het haar. 'Niemand weet hoe we aan die vraag zullen kunnen voldoen', zegt landbouweconoom Eric Tollens (K.U.Leuven).

Het landbouwareaal groeit niet langer aan, het is onmogelijk om nog meer bossen te rooien en in sommige gebieden neemt de droogte almaar toe. 'De markt staat onder zware druk', vreest Tollens. 'Het zal niet tot 2050 duren voor de eerste voedselcrisis uitbreken. Wellicht mogen we die al verwachten in de loop van de komende vijf jaar. De voedselprijzen mogen dan al gedaald zijn in vergelijking met het piekjaar 2008, ze zijn nog niet teruggevallen tot het niveau van 2006. Rijst kost bijvoorbeeld nog dubbel zoveel als in dat jaar. In ontwikkelingslanden is men daar erg bezorgd over. Daarbij komt dat ook de fosfaatmijnen stilaan uitgeput raken, wat dan weer grote tekorten in meststoffen met zich zal brengen.' Wie gaat die problemen aanpakken? En hoe?

Boerenorganisaties, ngo's, ontwikkelingslanden en een paar Europese landen hopen een uitweg te vinden in kleinschalige, duurzame en familiale landbouw. Angelsaksische landen en grote multinationals, zoals Cargill, zetten veeleer in op een hogere productie en een verdere vrijmaking van de wereldhandel. Ook oplossingen als genetisch gewijzigde gewassen keuren ze niet af.

Het Amerikaanse Cargill raakte vooral bekend als graantrader - op dat gebied behoort het nog steeds tot de mondiale top vijf - en is een van de grootste voedselverwerkers ter wereld. Knack praatte met de Europese bedrijfsleiders over de strategie van Cargill.

'Door de toename van de wereldbevolking en door de veranderende eetpatronen als gevolg van de stijgende koopkracht zal een hogere voedselproductie op de lange termijn onbetwistbaar noodzakelijk zijn', zegt Frank Van Lierde, algemeen directeur van Cargill Europe. 'Maar alle heil zal niet van de industrie alleen komen. Ook de landbouw zal zijn steentje moeten bijdragen. De overheid zal voor de nodige infrastructuur moeten zorgen om landbouwgronden te ontsluiten. Ook de handel zal zijn rol moeten spelen, omdat bepaalde prijsprikkels noodzakelijk zijn. In het verleden hebben we vastgesteld dat lagere prijzen tot lagere productie leiden, net zoals hogere prijzen voor meer productie zorgen.'

Zo pachtte de Zuid-Koreaanse autobouwer Daewoo, zonder enige ervaring ter zake, in volle voedselcrisis de helft van de landbouwgrond op Madagaskar -1,3 miljoen hectare - om er maïs en palmolie te produceren. Tijdens de crisis waren er wel meer voedselimporterende landen die overzee gronden pachtten om zich van voldoende graan en andere gewassen te verzekeren. Maar zelf boer spelen moet ook opbrengen. Na de voedselcrisis werden de overeenkomsten grotendeels terugschroefd.

Elke nieuwe onderhandelingsronde van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) mag de tegenstanders van verdere liberalisering dan al massaal de straat op jagen, de grote spelers bouwen hun vrijhandelskoers gestaag verder uit. Cis Van Doninck, financieel directeur van Cargill Europe: 'Vrijhandel geeft ons de mogelijkheid op elke locatie waar we belangen hebben die gewassen te telen die er het beste groeien. Vervolgens voeren we ze uit naar waar er vraag naar is. Als er barrières worden opgetrokken, verandert dat voor ons het hele patroon.'

Cargill ziet ook een voordeel voor de armere regio's. 'De armste landen, waar nu al het grootste deel van de wereldbevolking leeft, zullen almaar meer inwoners tellen. Precies in die landen ontbreekt het de landbouw aan voldoende potentieel om aan de toenemende vraag te voldoen. Vandaar het belang van vrijhandel: bij tekorten zullen steeds meer goederen verhandeld moeten worden vanuit overschotgebieden zoals Europa of Noord-Amerika', zegt Van Lierde.

Dat vrijhandel - complete vrijhandel in Van Lierdes visie - de armere regio's van dienst kan zijn, bleek volgens hem al duidelijk tijdens de voedselcrisis. 'Toen heeft een aantal landen in een vlaag van paniek export verboden en zijn grenzen afgesloten. Dat was nefast voor ons bedrijf, maar ook voor hun eigen arme bevolking, omdat het de prijzen opdreef.'

Helaas dreigt dat scenario zich bij nieuwe voedselcrisisen te herhalen, zegt ook landbouweconoom Tollens. 'De exportlanden zullen dan hoogstwaarschijnlijk opnieuw hun grenzen willen afsluiten, om de bevoorrading van hun eigen markten veilig te stellen. Voor netto-invoerders van voedsel, zoals de meeste ontwikkelingslanden, is dat een ramp.'

Cargill, dat de jongste jaren het gros van zijn activiteiten in de voedselverwerking heeft ontplooid en wereldwijd duizend fabrieken telt, verwacht de eerstkomende jaren ook een verandering in de eetpatronen. Van Lierde: 'Naarmate de koopkracht in een bepaalde regio toeneemt - dat zal zo zijn in de megasteden in veel groeielanden - ontstaat er een verschuiving in de voedingsgewoontes: mensen willen maaltijden met meer toegevoegde waarde. Vroeger konden we als trader vraag en aanbod heel gemakkelijk op elkaar afstemmen, vandaag is dat veel ingewikkelder geworden. In de ontwikkelde landen is een hele voedingsindustrie gegroeid die almaar complexer voedsel produceert, van soep in blik tot kant-en-klaarmaaltijden die rechtstreeks vanuit de diepvriezer de microgolfoven in kunnen. Dat deed de vraag ontstaan naar een ander, complexer soort ingrediënten. Voor ons, als voedselverwerker, betekent dat dat we ons hoe langer hoe meer op dat ingewikkelder segment richten.'

Cargill verwacht dat de vraag naar dat soort ingrediënten in de toekomst zal toenemen, met name in de groeielanden. 'Daar zien we nu precies hetzelfde gebeuren als in Amerika en Europa in de jaren 1950 en 1960: de inkomens stijgen en de voedingspatronen veranderen. Mensen met hogere lonen kunnen zich dat veroorloven, want terwijl gezinnen in de ontwikkelingslanden 50 tot soms 80 procent van hun inkomen aan voedsel spenderen, is dat in de rijke landen maar 10 tot 20 procent. Een hoger inkomen maakt dat je gemakkelijker andere en duurere voeding koopt, bijvoorbeeld omdat je gezondheid dat vereist, en bijgevolg nieuwe smaakpatronen ontwikkelt. Voor wie arm is, is dat uitgesloten.'

'Op korte termijn zullen we een dergelijke verschuiving in India kunnen vaststellen. Momenteel telt de Indiase middenklasse 200 miljoen mensen. Over een paar jaar zou dat aantal al verdubbeld zijn. Die mensen zullen anders eten.'

Cargill wil zijn strategie aanpassen aan die ontwikkeling. 'We zullen zo dicht mogelijk bij die klanten investeren bij wie de vraag het sterkst zal toenemen', zegt Frank Van Lierde: 'Het plaatje is duidelijk: Zuid-Amerika is de boerderij van de wereld, Azië de fabriek. Die twee moeten we met elkaar verbinden, want de fabrieken hebben nood aan grondstoffen. We combineren onze hoofdactiviteiten. In Zuid-Amerika, waar we als trader sojabonen opkopen, hebben we exportterminals gebouwd om ze voor verdere verwerking naar China te brengen, zodat ze zich dicht bij de consument bevinden.' Van daaruit kan Cargill verder inspelen op de evolutie van de eetpatronen.

De keten die Cargill volgt, is lang en complex. Zelf heeft het bedrijf geen landbouwactiviteiten, en het investeerde ook nooit in landbouwgrond. 'Onze zorg is hoe we de juiste grondstoffen van bij de boer zo efficiënt mogelijk kunnen omzetten voor en begeleiden tot bij de eindklant, het voedselconcern', zegt financieel directeur Van Doninck. 'We zijn zelf geen boeren, en evenmin zijn we actief als voedingsbedrijf. We zetten alle stappen daartussenin.'

Cargill werkt, vaak via contracten, met duizenden boeren in verschillende landen. 'We leiden hen op en adviseren hen, bijvoorbeeld over het gebruik van kunstmeststoffen', aldus Van Doninck. Cargill heeft een belangrijke participatie in dat segment: het is meerderheidsaandeelhouder van de Amerikaanse meststoffenproducent Mosaic. Naar verluidt - Cargill is niet beursgenoteerd - bezorgde dat het bedrijf zes jaar op rij recordwinsten.

Cargill schoolt de boeren ook om de verliezen tijdens de oogst en het transport zo laag mogelijk te houden. 'Sommigen beweren dat we als multinational de kleine boer onrecht aandoen', zegt Van Lierde. 'Volgens mij is het tegendeel waar. We helpen de boer net zo goed mogelijk in de wereldhandel in te stappen. Zonder die internationale handel kan hij zijn producten mogelijk niet allemaal afzetten, want de lokale vraag zal altijd beperkt blijven. Een voorbeeld: in Indonesië oogsten de telers elke tien dagen verse palmvruchten. Na een week zijn die echter rot. Als hij ze niet tijdig naar de fabriek brengt, kan de boer er niets meer mee aanvangen. Het voordeel van de wereldhandel is dat de boer zich in een breder proces

kan inschakelen.'

Cargill is duidelijk een voorstander van absolute handelsvrijheid. Vrijhandel is ook niet noodzakelijk slecht, zegt landbouweconoom Eric Tollens. 'In principe is dat zelfs goed voor iedereen. Als een land zelf maar in een bepaald domein competitief kan zijn en die producten ook kan uitvoeren. Helaas zijn de meeste arme landen zelf netto-invoerder van voedsel en exporteren ze uitsluitend grondstoffen zoals ertsen en olie. Zonder een zekere bescherming tegen al te goedkope import zullen arme landen hun eigen landbouw nooit echt kunnen ontwikkelen.' En dat is dan weer nefast voor de stedelijke bevolking, want importheffingen drijven de voedselprijzen op. Voor de regeringen in de arme landen is het een zeer moeilijke evenwichtsoefening.

© 2009 Roularta Media Group